

Pericopa Ki Tetzé - Soarta unei femei frumoase după Tora [anul 5778]

Printre legile cu privire la comportamentul în caz de război din această pericopă descoperim o lege care stabilește cum se decide soarta unei femei frumoase, care a fost luată prizonieră. În traducerea mea din originalul ebraic al Torei, textul precizează amănunți:

”Poate că printre cei prinși prizonieri vei vedea o femeie frumoasă și vei dori s-o iei de nevastă. O vei aduce înăuntrul casei tale și ea își va rade capul și își va face unghiile. O să-și lepede rochia de prizonieră, o să stea în casa ta, o să-i plângă pe tatăl și pe mama ei o lună de zile și după aceea o să te duci la ea, o să te culci cu ea și ea o să-ți devină nevastă.” (Deuteronom 21:11-13).

Textul de mai sus naște, la rândul său o serie de întrebări pe care merită să le punem și să le găsim răspunsurile deloc simple, după cum vom vedea, de descoperit. Iată câteva din aceste întrebări:

Ce înseamnă expresia: ”Și-a făcut unghiile”?

De ce trebuie ca femeia să-și facă unghiile? Marele traducător în limba aramaică a Torei, Onkelos, traduce ”*Își crește unghiile.*” Așa explică și toți marii comentatori evrei și la fel și Midraș Sifri Devarim: ”Își crește unghiile ca să se urâtească”. Explicația asta se potrivește cu comentariul lui Rabi Akiva potrivit căruia Toraua nu acceptă căsătoria între o prizonieră de război și un fiu al poporului Israelului.

Dar noi nu putem să vedem în asta doar un comentariu și o explicație. Este mai mult de discutat aici și vom începe cu povestea lui Mefiboșet, nepotul regelui Saul și fiul lui Yonatan:

”Nu și-a făcut picioarele și nu și-a făcut nici barba” (2Samuel 19:24).

Aici este clar că este vorba despre tăierea unghiilor și a bărbii și nu despre creștere, adică despre înfrumusețare și nu de urățire. La această înțelegere ne ajută și faptul că ”făcutul unghiilor” este amintit chiar lângă raderea capului, adică, în ambele cazuri este vorba despre tăiere. O dispută despre subiectul ăsta avem în Talmud, tractatul Yevamot, 48:b între Rabi Eliezer și Rabi Akiva. Și în traducerile creștine (Septuaginta, Vulgata, Neofiti) inclusiv în românește este tradus ”tăiere”. Disputa apare în textul ebraic original.

Sunt comentatori care spun că părul și unghiile simbolizează personalitatea omului. Orice modificare care intervine în modul lor de prezentare dezvăluie dorința de abandonare a unei identități din trecut și schimbarea cu una nouă.

Care este semnificația expresiei ”Și-a ras capul” ?

Această expresie ridică și ea multe probleme. Cunoaștem din Tanach legătura între haine și doliu (Geneza 38:14, 2Samuel 14:2) și la fel între unghii și doliu (Mefiboșet când David a fost exilat din Yerușalaim în timpul revoltei lui Avșalom). Dar între tăiatul părului și doliu nu este nici o legătură. Din contră, în doliu se lasă părul să crească și nu se taie. Așa că cel mai logic este să acceptăm ca explicație a acestui comportament pe cea amintită mai sus și anume dorința de debarasare de trecut și achiziția unei identități noi.

O nouă întrebare ar putea fi : Ce este "rochia de prizonieră"?

Să fie, oare, vorba despre o haină pe care o purta în momentul în care a fost luată ca prizonieră sau este haina pe care o va purta în timpul prizonieratului?

În privința "rochiei de prizonieră" există o controversă între comentatori. Unii consideră că este vorba de o rochie specială pentru prizonieri, un fel de uniforme de închisoare, un fel de zeghe, pentru a-i diferenția de restul populației, liberă. Despre schimbarea hainelor mai avem o referință în Tanach, de exemplu Iosef, când trebuie să apară în fața faraonului (Geneza 41:14). La fel și Yehoyachin, regele Iuda, după ce e eliberat din închisoare după 37 de ani de stat acolo, babilonienii îi schimbă hainele (2Regi 25:27-30).

Alții explică că este vorba despre hainele pe care le purta când a fost prinsă, haine în care încerca să-i seducă pe cei care au prins-o, ca să-i convertească. Rași spune: "Ele (hainele) sunt frumoase pentru că fetele altor națiuni (goyim) se înfrumusețează ca să-i facă să păcătuiască pe alții." Explicația asta este după Midrașul Sifri Devarim și după părerea lui Rabi Akiva. În consecință, femeia inamică prezentată aici nu este o victimă, ci o femeie rău intenționată, despre care ne vorbește autorul Proverbelor 7:5-12.

Ultima întrebare privește expresia "O lună de zile"

De ce cel care o ține pe prizonieră trebuie să aștepte o lună până când se va căsători cu ea? Una dintre explicațiile mai puțin acceptate pentru o lună de zile este că bărbatul așteaptă să vadă dacă femeia nu este gravidă. Alții explică că o lună este perioada de doliu și femeia, din cauză că nu-i mai vedea pe părinți, se comportă de parcă aceștia ar fi murit. Problema este că perioada de doliu în timpul Tanachului nu ținea o lună, ci o zi, o săptămână sau "multe zile", după cum apare în foarte multe părți în Tanach.

Ca un rezumat al legii femeii frumoase, putem spune că ea nu este dată ca să îndepărtăm poporul evreu de celelalte națiuni, ci este un fel de îndreptar practic de educare a soldatului israelian în război. Torau ne învață faptul că și în condiții de război trebuie să ne abținem de la fapte imorale și să cinstim curajul și dreptatea, dar și să avem tăria abținerii de la a umili adversarii. Acest comportamentul este cel compatibil cu toate legile de război din Deuteronom, (de exemplu capitolele 20 și 23).

Pericopa Mikeț - Iosef HaTadik, cel mai mare plângăreț din familie [anul 5780]

În ciclul poveștilor lui Iosef avem descrieri ale unor emoții puternice și supărări adânci ale fraților lui Iosef, după ce au ajuns în Egipt și s-au întâlnit cu o personalitate egipteană de rang foarte înalt, care îi acuză de tot felul de

abuzuri. Ulterior ei sunt încercați de sentimente de vinovăție, frică și stres, care nu-i vor părăsi până la sfârșitul cărții Genezei.

Față în față cu ei stă fratele lor Iosef care trece, la rândul lui, printr-o serie întreagă de stări sufletești cu ocazia reîntâririi cu frații lui și familia după 22 de ani de ruptură. Unul dintre leitmotivele care se repetă în toate aceste întâlniri este plânsul lui Iosef. El plânge și plânge, dar foarte puține sunt plânsete de regret, de mâhnire. Vom analiza, în continuare, aceste plânsete și vom vedea în ce măsură ne ajută acest lucru să înțelegem mai bine evenimentele.

Primul dintre plânsete (Geneza 42:24). Iosef s-a prefăcut că nu-i înțelege pe frați, iar ei nu s-au ferit să îl vorbească de rău între ei în fața lui, crezând că el înțelege numai ceea ce traducătorul îi zice: "Însă ei nu știau că Iosef îi înțelegea, fiindcă între ei era un interpret" (Geneza 42:23). Ei și-au adus aminte cum n-au vrut să-l asculte de loc pe fratele lor mai mic: "Ei și-au zis unul altuia: fără îndoială, suntem vinovați față de fratele nostru, căci am văzut necazul sufletului său, când ne implora să-i arătăm îndurare, dar nu l-am ascultat. De aceea a venit necazul acesta peste noi" (42:21). În continuare și Reuven îi acuză că nu l-au ascultat când a încercat să-l apere pe fratele lor. În momentul acesta Iosef nu mai poate să se abțină și fuge în cealaltă cameră: "S-a întors de la ei și a plâns" (42:24).

Al doilea plânset (Geneza 43:30). Frații lui Iosef ajung la casa lui împreună cu fratele lor mai mic, Binyamin, și-l așteaptă.. Când Iosef ajunge, el are o atitudine plină

de simpatie față de frați, și îl privește la fel și pe Binyamin, care este fiul mamei lui, "El a întrebat: Acesta este fratele vostru cel mic despre care mi-ați vorbit? Și a adăugat: HAȘEM să te ocrotească, fiul meu. Iosef s-a grăbit să plece, fiindcă îi ardea inima pentru fratele său și a căutat un loc unde să plângă. A intrat într-o cameră și a plâns acolo, apoi s-a spălat pe față, a ieșit și s-a stăpânit" (43:29-31). Detaliile sunt uluitoare: întâi aproape se prăbușește, apoi în ultima clipă se retrage în altă cameră și plânge. Spălarea feței dovedește lacrimile vărsate pe ea.

Al treilea plânset (Geneza 45: 1-2). Acesta este, dintre toate plânsetele, cel mai puternic dintre toate și stă scris asta literal. "Atunci Iosef nu s-a mai putut stăpâni înaintea tuturor celor care stăteau lângă el ... și el a plâns cu voce atât de tare, încât l-au auzit egiptenii și s-a auzit chiar și în casa faraonului". Iosef nu și-a mai strunit sentimentele și se pare că plânsul său s-a transformat într-un urlet uriaș, care s-a auzit în tot orașul. După cum spune și Rașbam (nepotul lui Rași), parcă până acum s-a tot abținut și toate plânsetele s-au adunat acum într-un țipăt enorm. În ebraică nu este scris doar "a plâns", cum am tradus, ci și: "și-a dat vocea în plâns".

Al patrulea plânset (Geneza 45:14-15). După ce Iosef și-a exteriorizat tot ce a adunat în suflet în toți acești ani, el s-a întors spre fratele lui, Binyamin: "Apoi, s-a aruncat de gâtul lui Binyamin, fratele lui și a început să plângă, iar Binyamin a plâns și el la gâtul lui". După aceea s-a dus spre frații lui: "Și i-a sărutat pe toți frații, unul câte unul, și a plâns la gâtul lor". Acest plâns a venit împreună cu săruturi de dragoste și de apropiere. Rași ne învață aici că frații, văzându-l împăcat cu inima lui, au început să vorbească cu el, că până atunci le era rușine de el. Și Radak comentează în același spirit.

Al cincilea plânset (Geneza 46:29). "Iosef și-a pregătit carul și a urcat în întâmpinarea tatălui său, în Israel, la Goșen. Când l-a văzut s-a aruncat de gâtul lui și a mai plâns și la gâtul lui". La această scenă există o controversă între comentatori în ceea ce privește identitatea celui care a plâns. În originalul ebraic este scris "el a plâns" și, după forma frazei, poate fi oricare dintre ei. După părerea mea și nu numai, plângătorul este Iosef, cunoscut ca plângăreț și căruia i-a fost atât de dor de iubitul său tată. Cuvântul care soluționează problema este cuvântul ebraic 'od טוד, care înseamnă încă (o dată), mai mult. Cine plânse înaintea lui este Iosef și nu Yaakov, așa că este clar că pronumele „el” se referă la Iosef și din cauza aceasta, spre deosebire de alte traduceri, eu am tradus așa.

Al șaselea plâns (Geneza 50:1). Acesta este singurul plâns care pornește de la adâncă mâhnire provocată de doliul din cauza morții unui membru de familie iubit. După ce l-a văzut pe Yaakov, care își dăduse ultima suflare, "Iosef și-a lipit fața de fața tatălui său, l-a plâns și l-a sărutat".

Al șaptelea plâns și ultimul (Geneza 50:17). După ce l-au înmormântat pe Yaakov, frații lui au venit la Iosef ca să-i ceară iertare în numele lor și al tatălui lor. Ceea ce i-au făcut ei cândva, numesc acum "nelegiuire, crimă" și "păcat". Au căzut la pământ în fața lui, spunându-i chiar : "Iată că noi suntem sclavii tăi". Iosef a început să plângă când i-au spus toate acestea. După aceea el îi mângâie și îi liniștește "Voi mi-ați vrut răul, dar Hakadoș Baruch Hu a vrut să schimbe totul în bine ... și i-a consolată și le-a vorbit inimilor lor". Acesta este un tablou surrealist. Ei au comis o adevărată crimă față de el, în schimb el îi ocrotește, având grijă de situația lor spirituală și încercând să-i încurajeze.

Întrebarea este ce înseamnă aceste plânsete ? De ce Tanachul le prezintă atât de detaliat, spre deosebire de stilul biblic, foarte concis ? Explicația cea mai clară ne-o dă profesoara tuturor celor care au învățat Tanach în Israel, Nehama Leibowitch. Ea ne explică faptul că Iosef avea un suflet tandru, care își întâlnește pe frații după 22 de ani de suferință și umilință, în care ei l-au hârțuit și l-au chinuit, vânzându-l străinilor. El nu simte nici ranchiună și nici nu are dorința de răzbunare. El simte doar dragoste și devotament față de frații lui și nu are nici o intenție să-i facă să treacă prin ce l-au trecut ei pe el.

Așadar, plânsul este o exprimare a sufletului, altfel decât prin intermediul cuvintelor, ci prin ceva mai expresiv și înălțător – plânsul, ca transfigurare, nu de durere și doliu, ci de fericire și adorare. Țădiku este plânsul lui Iosef, țadikul care plânge.

Pericopa Șoftim: De ce ne trebuie rege? [anul 5780]

“And when ye come unto this land, the priest shall speak to the people.”—Psal. cxx. 11.

Numirea unui rege este una din cele 613 (taryag) mițvot. După Sefer Hachinuch este mițvaua no. 197, după cum apare în Tora:

"După ce vei intra în țara pe care ți-o dă Dumnezeu și o vei stăpâni și vei sta în ea ... să pui peste tine un rege" (Deutoronom 17:14-15).

Pe vremea profetului Samuel poporul a cerut împlinirea acestei mișcări:

"Toți bătrânii lui Israel s-au strâns și au venit la Samuel la Rama. Ei au zis: ... pune un rege peste noi să ne judece" (1Samuel 8:4-5).

Replica lui Samuel a fost de supărare, cu toate că era o cerință de îndeplinire a unei mișcări din Tora : *"Samuel n-a văzut cu ochi buni faptul că ziceau să le dea un rege ca să îi judece."* Mai mult decât asta. El încearcă să-i determine să renunțe la o asemenea cerere, spunându-le că regele o să le ia băieții și fetele, pământurile și măgarii (versetele 10-17 din același capitol). Versetul 19 relatează despre eșecul încercării lui și despre faptul că poporul respinge categoric avertismentul lui Samuel:

"Poporul n-a vrut să asculte glasul lui Samuel și a zis „Nu!”, ci să fie un rege peste noi." (1Samuel 8:19).

Ca să înțelegem poziția defavorabilă a lui Samuel vom citi din nou mișcarea din Tora: *" După ce vei intra în țara pe care ți-o dă Domnul și o vei stăpâni și vei sta în ea și vei zice: Vreau să pun peste mine un rege, ca acela pe care îl au toate neamurile care mă înconjoară."* (Deuteronom 17:14). Nu există nici o altă mișcare în Tora în care inițiativa vine din partea poporului. Mai este, de asemenea, scris că motivul acestei cereri este ca să fim în rând cu toate națiunile. Nici motivul acesta nu există în nici o altă mișcare. În concluzie, din cele scrise în Tora se poate înțelege că nu este absolut necesar să avem un rege. Și Samuel înțelege că numirea unui rege va avea rezultate proaste. În ambele cărți ale Regilor este descris amănunțit că Samuel avea dreptate în opoziția lui la învestirea unui rege (în multe capitole: 1Regi 11, 12, 15, 16, 17, 22 și așa în 2Regi). Așa că Domnul le-a dat rege fiindcă așa a vrut poporul. De aici vedem iarăși că Toraua noastră este o Tora dedicată vieții și care se inspiră din viață și nu este nicidecum desprinsă de realitate.

Așadar Toraua a acceptat ceea ce a cerut poporul, dar cu o mare diferență. Regimul regelui în Israel este complet diferit de al tuturor celorlalți regi din lumea antică. După versetul despre numirea regelui ne așteptam să vină atribuțiile lui. Așa este și până astăzi în toate constituțiile cunoscute în lume. Spre exemplu, și în Constituția României, articolul 80 despre președintele statului începe cu rolul președintelui și toate articolele până la 94 sunt despre atribuțiile lui. În Tora nu este așa. După versetul cu numirea regelui, în loc să găsim atribuțiile lui, noi citim despre interdicțiile și restricțiile care îi sunt impuse:

"Să nu aibă mulți cai și să nu întoarcă poporul înapoi în Egipt ... să nu aibă un mare număr de neveste ... și să nu strângă mari grămezi de argint și aur." (Deuteronom 17:16-17).

Foarte surprinzător este versetul următor:

"Când se va așeza pe scaunul de domnie, o să scrie pentru el o copie a acestei Tora ... o s-o aibă cu el în toate zilele vieții lui ca să învețe să îl onoreze pe Dumnezeu și să păzească toate cuvintele acestei Tora și toate legile acestea." (versete 18-19).

De ce este regele obligat să facă asta? Răspunsul vine imediat, în versetul 20: *"pentru ca inima lui să nu se înalțe mai presus de frații lui."* Este important să fim atenți la cuvântul "frați". Supușii regelui nu sunt numiți în Tora nici conaționali regelui, nici poporul său, ci sunt numiți „frații” regelui. Folosirea acestui termen lasă impresia unei democrații adevărată! Rambam (Maimonides) scrie pe larg despre rege ca despre „fratele” lui Bnei Israel. Cartea "Hilchot Hamelech" cap. 2 Rambam ne spune că regele trebuie să fie lipsit de îngâmfare, milos și umil cu cei mici și să nu-i jignească. Când vorbește cu publicul, să vorbească calm, să se comporte extrem de modest, să suporte sâcâielile lor, plângerile și acuzațiile lor.

Este interesant să comparăm spuselor lui Rambam cu purtarea altor regi din lumea antică din Tanach. Despre regele Ahașveroș este scris: *"Orice bărbat sau femeie care intră la rege în curtea dinăuntru, fără să fie chemat, legea este să fie omorât. Numai acela scapă cu viață căruia îi întinde regele toiagul lui de aur,"* (Ester 4:11). Când s-a supărat regele Ahașveroș pe HaMan este scris: *"Regele a zis: „Spânzurați-l !" ... și l-au spânzurat pe HaMan de un copac."* (Ester 7:9-10). Când vrăjitorii i-au spus faraonului că la evrei se va naște un băiat care îi va scoate pe aceștia din Egipt, el a ordonat: *"Pe orice băiat care se va naște să-l aruncați în Nil !."* (Exodul 1:22). Spre deosebire

de aceste exemple de comportament regal discreționar, din povestea viei lui Nevot pe care regele Ah'av a vrut s-o cumpere (1Regi 21:1-4) ca și din alte numeroase exemple, putem afla despre restricțiile la care erau supuși regii evreilor față de alți regi din lumea antică.

Cu toate aceste restricții, mulți regi ai evreilor, iar printre ei chiar din rândul celor mai mari, au avut și ei comportamente excesiv de autoritare sau greșite, ca de exemplu David (2Samuel 11-12) și Salomon (1Regi 11). Așa că putem pe bună dreptate să înțelegem împotrivirea lui Samuel la instalarea unui rege.

Pericopa VaEra - Bastonul lui Aaron [anul 5779]

În pericopa noastră este povestită o întâmplare extraordinară, care arată de parcă ar fi un spectacol de magicieni. Când Moise și Aaron vin la Faraon să-i ceară să-i elibereze pe evrei, Faraonul le cere un semn că sunt serioși. Și atunci *Și și-a aruncat Aaron bastonul în fața Faraonului și s-a prefăcut încrocodil* (Exodul 7:10), a aruncat bastonul înaintea lui Faraon și a slujitorilor săi și s-a transformat în crocodil. Faraonul nu s-a mirat și i-a chemat pe vrăjitorii lui – Hartumim – și ei au reușit să facă același lucru. Atunci s-a produs marea surpriză: bastonul lui Aaron a înghițit celelalte bastoane: *Și și-a aruncat fiecare bastonul și s-au prefăcut în crocodili și le-a înghițit bastonul lui Aaron bastoanele*. (Exodul 7:12). Surpriza aceasta ne-ar putea face să credem că crocodilul lui Aaron a înghițit celelalte bastoane. Aici Rași ne învață că nu a fost așa: *După ce a redevenit baston le-a înghițit pe toate*. El ne învață că crocodilul lui Aaron le-a înghițit pe celelalte după ce a redevenit baston.

Întrebarea este dacă și celelalte au apucat să redevină bastoane sau le-a înghițit ca crocodili. Aici comentatorii mai recentți sunt împărțiți: unii cred că s-au întors să fie bastoane, alții că nu au mai apucat. Există și unii care spun că acest fapt nu este important și din cauza asta Rași îl ignoră pur și simplu – iar întrucât oricum minunea s-a produs acesta este singurul lucru important.

Sunt mai sunt multe lucruri interesante legate de bastoane. Midraș Tanhuma ne povestește că, cu toate că bastonul lui Aaron le-a înghițit pe celelalte, acesta nu s-a „îngrășat” așa cum te-ai fi așteptat după o „masă” atât de copioasă. Și faptul că bastonul care a fost aruncat în fața Faraonului a fost bastonul lui Aaron și nu bastonul lui Moise este comentat. Astfel, în cartea Zohar este scris că bastonul lui Moise era sfânt în mod special și de aceea este numit „bastonul lui Dumnezeu” (Exodul 4:20), deci nu putea în nici un caz să fie folosit ca să înghită bastoane egiptene considerate a fi „impure”.

Un alt lucru foarte interesant este că nu ambele bastoane s-au transformat în același animal. Bastonul lui Moise s-a transformat lângă Hasne, tufa care ardea, în șarpe – nahaș, în timp ce bastonul lui Aaron s-a transformat în Tanin, care este ori crocodil ori o altă reptilă mare. Interesant este și faptul că toți pictorii din Renaștere, în rândul cărora episodul cu bastonul lui Aharon era foarte popular, în toate picturile lor, bastoanele se transformă în șerpi. Așa găsim și în interpretarea lui Rași.

Pericopa Vayera - Lot și fetele lui [anul 5780]

Toată povestea fetelor lui Lot pare a fi, la prima vedere, foarte scurtă, nu mai mult de nouă versete (Geneza 19:30-38). Dar, citind cele nouă versete devine cât se poate de clar că asta nu este toată povestea și că ea este un rezultat direct al dezastrului din Sdom și Amora (Sodoma și Gomora) descris cu câteva versete înainte. Întrebarea este dacă trebuie să legăm povestea numai de acest eveniment sau ajungem și noi la concluzia eronată a fetelor că a venit sfârșitul lumii. Sau poate, ca să înțelegem mai bine, trebuie să lărgim sfera explicațiilor.

În centrul evenimentelor din familia lui Lot se află fapte de incest, condamnate sever de Tanach, fiind interzise și provocând repulsie. Dar noi nu găsim în acest text nici un fel de atitudine critică față de aceste fapte. Textul este foarte "corect", fără nici un fel de notă critică. Cel obligat să-și definească atitudinea față de asemenea fapte oribile este cititorul însuși. Pentru ca să o putem face și noi, trebuie să vedem contextul în care apare povestea.

Fetele lui Lot sunt amintite pentru prima oară în povestea asediului concetățenilor din Sdom asupra casei lui Lot (Geneza 19:8), în urma sosirii unor oaspeți. Cu privire la aceștia, viziunea sa acordă primirii oaspeților o valoare mai presus de orice. Ca să-i salveze pe oaspeți, el este gata să-și sacrifice cele două fete virgine și să le „ofere” asaltatorilor. Spre norocul lor, planul nu reușește fiindcă îngerii, adică înșiși oaspeții, îl salvează pe Lot și familia lui și îi bat crunt pe atacatori. Însă, după cum spune proverbul, „așchia nu sare departe de trunchi” ... și viziunea asupra vieții și a valorilor omenești a fetelor seamănă cu cea a tatălui, astfel încât, în momentul în care sunt într-o încurcătură, ele propun exact același fel de soluție ca și acesta.

Soluția propusă de ele este una altruistă. Ele sunt sigure că toată planeta a fost distrusă și numai ele mai sunt în stare să salveze lumea. Midraș Bereșit Raba 51:8 comentează astfel: "Ele gândeau că lumea s-a terminat, așa

cum s-a întâmplat cu generația potopului.” După părerea fetelor, valoarea acțiunii de salvare a lumii este o valoare nobilă și, ca să o poată îndeplini, ele sunt gata să comită un act incestuos cu tatăl lor. Și tatăl și fetele consideră că „scopul scuză mijloacele”, cu toate că este vorba de mijloace sexuale oribile și prohibite.

Însă Hazal, înțelepții noștri, scot în evidență bunele intenții ale fetelor. În Talmud, tractatul Nazir 23a stă scris că ele au avut intenții de *mițva*. Despre sora cea mare se scrie că ea este convinsă că omul trebuie s-o ia înainte întotdeauna pentru o *mițva*, și fiindcă ea a fost prima, deci înaintea surorii ei, i s-a acordat ca răsplată dreptul ca urmașii ei să devină generații de regi (vom vedea imediat despre ce este vorba).

Care este legătura între povestea fetelor lui Lot și viitorul celor două popoare rezultate din acest incest, Moav și Amon? În lista lungă de mițvot din pericopa Ki Tețe, după șirul de interdicții de incest, apare și interdicția de căsătorie cu fete din rândul celor două popoare. În Deutoronom 23:3: ”Nici Amon nici Moav să nu intre în congregația Domnului. Niciunul dintre ai lor, nici chiar a zecea generație, să nu intre în congregația lui HAȘEM, și aceasta pe timp indefinit.” Interdicția asta vine imediat după interdicția de căsătorie cu un bastard. Interdicția de zece generații există numai la bastarzi, moavieni și amonieni.

Din această lege, prezentată în Deutoronom, reiese că acestor două popoare li se interzice accesul în congregație din cauza originii lor incestuoase. Nu este mai puțin adevărat nici faptul că soarta lui Moav și Amon în viitor este prezentată mult prea obscur în Tora, ca să ne putem permite fie să-i disculpăm, fie să-i acuzăm.

Rut, moabita a cărei origine ne este amintită de nenumărate ori în cartea Rutei, este mama bunicului regelui David. Cu alte cuvinte, originea regelui Mașiah (Mesia) este în Lot și fetele lui. Deja de la mijlocul poveștii, midrașul accentuează faptul că băiatul care se va naște în viitorul îndepărtat din această relație va fi regele Mașiah/Mesia.

Este interesant, în această privință, felul în care apare aici o trăsătură comună atât fetei cele mari a lui Lot, cât și Tamarei, nora lui Yehuda și Rutei. Toate trei au contribuit la nașterea regelui David. Dacă nu era Moav nu se năștea Rut, din care a ieșit apoi Oved, la rândul lui Yișai, tatăl lui David. Dacă nu era Tamar nu se năștea Pereț, tatăl lui Boaz, la rândul lui tatăl lui Oved. Asocierea fiicelor lui Lot cu Tamar și Rut astfel încât toate trei să ajungă să facă copii prin înșelătoria despre care am povestit, arată că Tanachul le vede într-un fel pozitiv pe toate trei și chiar le binecuvântează.

Povestea lui Lot și a fetelor lui este o poveste paradoxală: intenții bune, finalizate printr-o faptă condamnabilă, astfel că cititorul trebuie să fie foarte atent la aprecierea faptelor fetelor, inspirate de intenții bune, vizavi de interdicția Tanachului cu privire la incest.

Și în sfârșit, să nu uităm că, deși toate personajele care joacă această „piesă” a vieții lor aparțin familiei lui Avraham, partea pozitivă a caracterului lui Lot de om cinstit și unicul ”țadik”, perfect, în toată Sodoma, este urmarea educației exemplare pe care el a primit-o de la unchiul său, Avraham Avinu, tatăl poporului nostru.

Pericopa Vayeşev - Povestea lui Tamar [anul 5780]

Înainte de toate să ne aducem aminte de povestea fetelor lui Lot, din pericopa Vayera, în care am amintit legătura lor cu alte două fete, al căror exemplu l-au urmat, culcându-se cu bărbații de care aveau nevoie prin înșelăciune, toate trei fiind astfel și străbunicele lui David Hamelech. În afară de asta, cel puțin povestea fetelor lui Lot și a Tamarei sunt cazuri de incest, cu diferite grade de gravitate. Fetele s-au culcat cu tatăl lor, Lot, pe când Tamar s-a culcat cu socrul, deci nu o rudă directă, dar chiar și așa un fapt interzis de Tora.

Această idilă a lui Tamar cu socrul ei, Iuda, se intersectează cu desfășurarea poveștii principale a pericopei, pe care o vom intitula pe scurt "Vânzarea lui Iosef". După ce Toraua ne spune că Iosef a fost vândut, se produce un suspans și trecem la povestea lui Iuda. După care ne întoarcem la povestea lui Iosef în Egipt, în casa lui Potifar. Toraua în Geneza 38 ne povestește că Iuda s-a despărțit de frații lui și a plecat spre orașul Adulam, care se află pe teritoriul tribului Iuda și acolo s-a căsătorit cu o fată Canaanită (Canaanită) numită Bat Şua, adică fiica lui Şua. Noi înțelegem că asta este probabil numele tatălui ei și ni se mai spune că el este Canaanit. Este o mare discuție printre comentatori despre faptul că prima soție a lui Iuda a fost o Canaanită cu toate că Avraham dăduse poruncă fiilor săi să nu se căsătorească cu aceste femei. El a avut cu ea trei băieți: Er, Onan și Şela. Fiul cel mare, Er, s-a căsătorit cu o fată numită Tamar, care după midraş era din Aram. El moare și cel de al doilea frate, Onan, o ia în căsătorie. Dar el, în loc să se culce cu ea ca să aibă urmași, a vărsat sămânța pe pământ și din cauza asta Hakadosh Baruch Hu l-a omorât. Lui Iuda îi este frică să-l dea pe al treilea băiat ca soț lui Tamar, după ce primii doi au murit, așa că, sub pretextul că e prea tânăr, o refuză. Ea este nevoită să se întoarcă la tatăl ei. Ea este nevoită să stea acasă fără să se mărite din cauza legii evreiești care se numește *yibum* și în care, dacă o văduvă vrea să se căsătorească din nou, trebuie s-o ia pe cea mai apropiată rudă, începând cu frați necăsătoriți. Așa s-a întâmplat, de exemplu, cu Rut, atunci când Boaz a vrut să o ia de soție și l-a rugat pe cel mai apropiat să o elibereze (un fel de divorț). Aici cel mai apropiat era Şela, dar tatăl, Iuda n-a vrut ca ei să se căsătorească. Așa că ea aștepta. Când a aflat de venirea lui Iuda la Timna, orașul în care familia ei locuia, s-a deghizat în prostituată și l-a așteptat pe Yehuda în mijlocul drumului. El s-a culcat cu ea fără s-o recunoască și i-a promis ca plată un ied din turmă, lăsând zălog inelul său cu sigiliu, șnurul său și toiagul. După aceea, când a vrut să-i plătească, nu mai era de găsit și Yehuda s-a hotărât să renunțe la zălogul pe care îl lăsase. După ce Yehuda a aflat că Tamar este însărcinată, el poruncește ca ea să fie arsă. Când ea este scoasă ca să fie arsă, Tamar îi arată doar lui obiectele pe care le primise de la el. El le recunoaște imediat și își recunoaște greșeala, spunându-i "a avut mai multă dreptate decât mine" צדקה ממני, adică trebuia să-i dea voie să se mărite cu Şela, și a anulat arderea pe rug. Celor doi s-au născut gemeni, cel mai mare numit Pereț, din care se va naște după câteva generații David Hamelech, iar cel mic se numește Zerah.

Până aici cazul acesta a lui Iuda și Tamar. Însă povestea aceasta naște multe întrebări și mirări care se cer explicate. Noi le vom prezenta foarte pe scurt. Două întrebări de bază trebuie puse: 1. Problematika căsătoriei lui Iuda cu o fată care nu este evreică; 2. Poziția acestui eveniment în mijlocul desfășurării vinderii lui Iosef egiptenilor.

Este evident că introducerea poveștii cu Tamar chiar în mijlocul procesului de vânzare și deplasare a lui Iosef în Egipt nu are rațiuni de cronologie. Dacă analizăm desfășurarea evenimentelor, vedem că, sub aspect cronologic, nu aici este momentul și locul potrivite. Nu numai asta. Dacă facem socoteala, de la vânzarea lui Iosef până la mutarea familiei în Egipt au trecut 22 de ani. Este greu de explicat cum s-au putut naște trei generații ale lui Iuda într-o perioadă atât de scurtă. (Dar despre toate interpretările înțelepților vom scrie altă dată).

Pentru o explicație mai clară a includerii acestui caz în procesul de vânzare, trebuie să înțelegem importanța evenimentelor petrecute cu Iosef, care ocupă cam o treime din ultima parte a cărții Genezei (capitolele 37-48). Primejdia de asimilare care amenință și astăzi poporul evreu în diaspora, a existat deja înainte de formarea poporului, când era vorba încă de o singură familie. Hazal, înțelepții, ne-au învățat deja că tot ce i s-a întâmplat lui Iosef a fost ca să se ducă toată casa, adică familia lui Iacov în Egipt, după cum l-a prezis Domnul lui Avraham (Geneza 15:13) ca acolo, în robie, să se formeze poporul evreu. Asta ca să se elimine posibilitatea ca aceștia să fie asimilați de către popoarele din Canaan. Formarea acestui popor într-un cadru ostil, unde ei vor fi detestați în calitate de robi și izolați, le vor da posibilitatea să se dezvolte ca un popor liber și independent. Primejdia de asimilare care amenință și astăzi poporul evreu în diaspora, a existat deja înainte de formarea poporului, când era vorba încă de o singură familie. Mai rămânea de ales destinația potrivită, care nu putea fi decât un regat puternic, aflat la mică distanță și în care păstorii semiți erau priviți cu antipatie (evreii fiind păstori), după cum ne spune chiar Toraua: "...fiindcă toți păstorii sunt detestați în Egipt" (Geneza 46:34). Cea mai mare și mai apropiată putere de felul acesta era Egiptul.

Să ne întoarcem acum la abominabilul gest de a-l arunca pe cel mai mic dintre frați în groapă și a-l vinde străinilor, ca rob, iar un asemenea gest să fie, ce oroare!, opera fraților mai mari. Aici vine imediat cazul acesta a lui Iuda și Tamar, care însemnează începutul asimilării între popoarele din Canaan.

Prin această predicție divină, de a izola pe evrei de celelalte popoare, El dă posibilitatea familiei lui Iacov de a se dezvolta ca popor independent, așa cum ne spune poetul Psalmilor 105:17: "A trimis înaintea lor un om care a fost vândut ca sclav, pe Iosef". În fond, asimilarea a început cu cazul lui Dina (cap. 34), dar acolo a fost cu forța, prin viol, pe când aici asimilarea a fost liber consimțită.

Perioada de robie în Egipt a venit în primul rând ca o poruncă divină de a da posibilitate unei familii, Bet Yaakov, să se transforme într-un popor puternic și independent, capabil să-și edifice propria istorie.

Pericopa VaYeṭe - Rahel și Lea, femeia ca soție și femeia ca mamă [anul 5780]

După o tradiție foarte veche, despre care aflăm în capitolul 2 al lui "Seder Olam Raba" (prima carte evreiască de istoriografie din secolul al doilea e.n.), Rahel și Lea (Lia) erau gemene. Precum în cazul gemenilor Iacov și Esav, tot așa și la gemenele lui Lavan, Lea a fost numită cea mai mare și Rahel cea mai mică: "Și Lavan avea două fiice, numele celei mai mari era Lea, iar al celei mai mici Rahel" (Geneza 29:16). Yaakov, atunci când a vorbit cu Lavan despre viitoarea căsătorie, i-a spus exact pe care dintre ele o vrea: "pe Rahel, fiica ta cea mică" (Geneza 29:18).

Citind Toraua, desoperim două femei total diferite: una activă și cu multă inițiativă, iar cealaltă domestică și pasivă. Apariția impunătoare a lui Rahel este vizibilă din primul moment; ea este frumoasă și se învârtă cu dezinvoltură printre ciobani. După ce îl întâlnește pe Yaakov, se grăbește să-și anunțe tatăl despre ruda care a ajuns la ei. Iacov s-a îndrăgostit de Rahel de la prima vedere (Geneza 29:18) și a ales-o ca soție a lui pe viață. Dar lui Rahel nu i-a fost de ajuns să fie doar soția lui Iacov; ea și-a dorit să fie și mama copiilor lui. Când, după ani buni de încercări zadarnice de a rămâne însărcinată, ea rămâne stearpă în continuare, salvează situația introducând-o pe sluga ei Bilha în casă, ca să-i fie soție lui Iacov.

Rahel își exprimă sentimentele într-un mod explicit și scrierea care ne vorbește de obicei cu aluzii, ne spune, de data aceasta, foarte clar, că ea o invidia pe sora ei (Geneza 30:1). Invidia asta este evidentă în afacerea cu mandragorele; Rahel îi propune sorei ei ca, pentru mandragorele adunate de fiul ei, Ruben, să-i predea noaptea patul ei surorii sale, ca ea să se culce cu Iacov (este clar, de aici, că Iacov dormea cu Rahel și nu cu Lea). Ironia sorții ! A doua oară Iacov se culcă cu Lea contra voinței sale, de data asta la rugămintea surorii sale, Rahel.

Cu toate astea, locul lui Rahel, acela de preferată a lui Yaakov nu se schimbă. Când le cheamă pe cele două soții să se consulte cu ele, numele lui Rahel apare primul : "Atunci Iacov a trimis să le cheme pe Rahel și pe Lea" (Geneza 31:4) și la fel și în alte părți: "Atunci Rahel și Lea au răspuns" (Geneza 31:14). Iacov a avut grijă ca înaintea întâlnirii cu Esav "să pună pe Rahel și pe Iosef în urma tuturor" (Geneza 33:2) ca să fie păziți. În concluzie despre Rahel: o soție iubită, foarte activă și independentă.

Lea, spre deosebire de ea, apare în ansamblu ca o mamă. Ea își ascunde frumusețea feminină după un voal și tot ceea ce se vede sunt ochii săi "blânzi" (Geneza 29:17). Cuvântul ebraic "rach" folosit aici înseamnă moale, adică ochi moi, blânzi. Midrașul are două explicații. Unii comentează ca "ochi triști", iar alții înțeleg "ochi frumoși". Și în Targum Onkelus (traducerea în aramaică) apare "ochi frumoși". Adică ambele fete erau frumoase. Lea suferă fără încetare din cauza iubirii mari a lui Yaakov pentru Rahel, spunându-i, deși acuzația adusă surorii ei este neîntemeiată, întrucât mandragorele erau, dimpotrivă, biletul de intrare a lui Yaakov în patul ei: "Nu-i destul că mi-ai luat soțul, de vrei acum să iei și mandragorele fiului meu !" (Geneza 30:15). Ea are speranța ca, prin copiii pe care i-a născut, să întărească legătura cu Yaakov. Toate gândurile ei duc spre Iacov și asta se reflectă și în numele date fiilor ei (despre care, de data asta, nu vom vorbi). Ceea ce este evident este faptul că ea va rămâne de cele mai multe ori pasivă, din momentul în care tatăl ei a dat-o lui Iacov ("a luat-o pe fiica sa Lea, a adus-o la el", Geneza 29:23) și până în clipa morții. Chiar și când Lea se autodepășește, devenind, în mod neașteptat activă, ca de exemplu atunci când o dă pe sluga ei Zilpa soție lui Yaakov, ea o face urmând inițiativa lui Rahel de a o da acestuia pe Bilha.

Și iată că odată cu trecerea anilor, cele două personaje și-au schimbat statutul în conștiința, ca și în memoria poporului: Rahel, cea care nu putea procrea, a devenit "mama fiilor (lui Israel)" iar Lea, cea care era secundanta surorii sale în inima lui Iacov, a rămas cunoscută drept „soția lui Iacov”.

Profetul Ieremia scrie despre Rahel, care își plânge fiii pe drumul spre Ierusalim (Ieremia 31:14-16): Așa a spus Adonai:

„Un glas se aude în Rama, bocet și plâns amar, Rahel își plânge fiii, refuză să fie consolată pentru fiii care nu mai sunt”. Dar intervine Adonai: „Oprește-ți glasul din plâns și ochii din lacrimi, căci există o răsplată pentru munca ta, iar fiii se vor întoarce din țara dușmanului. Există o speranță pentru viitorul tău și fiii se vor întoarce în teritoriul lor”.

Așa că este ușor de înțeles faptul că femeia care era iubirea vieții lui Iacov, deși era sterilă, Rahel, a devenit în conștiința poporului veritabila mamă a poporului Israel, iar cuvântul *fiii* se repetă de trei ori în această profeție, fiind un cuvânt - cheie în tot paragraful. Sunt multe legende despre poporul evreu ieșind din exil și implorând-o pe Rahel să-i ajute să se elibereze și să revină în țara lor. Să nu uităm că Rahel este mama lui Mașiah Ben Iosef, cel care va pregăti venirea lui Mașiah Ben David, care la rândul lui este unul din copiii lui Lea. Aceasta este Rahel, care este înmormântată singură într-un loc anume, în care s-a săvârșit din viață, situat la mijlocul drumului între Ierusalim și Hevron, mormânt celebru, care astăzi este vizitat de mii de pelerini, în timp ce Lea este înmormântată lângă Iacov în cavitatea muntelui patriarhilor, în Mearat Hamachpela din Hevron.

Față de Rahel, Lea, care are în poveștile din cartea Genezei o imagine de mamă (în fond, majoritatea poporului Israel este alcătuită din copiii ei), poziție construită de-alungul anilor cu modestie și perseverență, este înmormântată lângă soțul ei Iacov, ca și celelalte mame, conform ultimei dorințe exprimate de Iacov.

Pericopele Șovevim שובי"ם [anul 5779]

Zilele în care citim primele șase pericope din Exod se mai numesc și *Șovevim*, care este un simbol alcătuit din abrevierile numelor: Șmot, Vaera, Bo, Beșalah, Yitro, Mișpatim. În anii bisecți se adaugă cele două pericope Truma și Tețave, așa cum se întâmplă anul acesta, și atunci pericopa se numește *Șovevim Tat* שובי"ם ת"ת. Numele acesta de *Șovevim*, (care înseamnă și „năzdrăvan”) s-a dat pe baza versetului din Ieremia 3, 14 ”Întoarceți-vă, fii renegați !” שובו בנים שובים. În textul ebraic original cuvântul este *șovevim*, tradus aici *renegați*, fiindcă versetul ăsta vorbește despre ”revenirea la credință” חזרה בתשובה.

În Evul Mediu, în Germania, Austria și țările alăturate exista obiceiul ca în această perioadă, care ne duce spre luna Adar, să se postească. Prima relatare despre obiceiul acesta o datorăm rabinului Yosef Ostreicher, care povestește despre dascălul lui, Marele Rabin Israel Iserlin (Germania, sec. 14), care, în perioada asta obișnuia să postească. Asemănător este obiceiul și în Cabala, și în Hasidut, unde se învăța și mai mult decât de obicei.

În ultimii ani, s-a constituit o mișcare a unei părți dintre credincioși, care promovează ca modalitate educativă

Învățarea unor subiecte care contribuie la instituirea de practici care asigură puritatea familiei, în special *halachot* din tractatul Nida din Șulhan Aruch.

Roș HaȘana - Anul nou evreiesc ראש השנה [anul 5779]

Roș HaȘana cade în primele două zile ale lunii Tișrei, care este prima lună a calendarului evreiesc actual, fiind echivalentă cu luna Septembrie și, câteodată, cu o parte din luna Octombrie. În tradiția evreiască, după cum apare în Mișna, tractatul Roș HaȘana, sunt patru ani noi în perioade diferite a anului, unul pentru ani, unul pentru plante, unul pentru regi și sărbători și unul pentru animale și donații. Sărbătoarea ține două zile, care sunt zile de judecare a omului și în care i se scrie destinul pentru anul care vine. Semnătura pe această decizie se va pune de Yom Kipur, adică după zece zile, în care are timp să revină de pe drumul greșit pe care merge, să se pocăiască prin rugăciuni și cereri de iertare. Din cauza asta aceste zile sunt așa de importante și se spun în ele rugăciuni de iertare care se numesc "Selihot" și care încep încă înainte de Roș HaȘana. În tradiția evreiască prima zi este și ziua încoronării Lui Hakadoș Baruch Hu ca Regele omenirii. În afară de asta este și Anul Nou, adică prima zi a anului. Cea mai importantă mișcă a sărbătorii este audiția suflatului în Șofar.

După regulile calendarului evreiesc, prima zi de Roș HaȘana nu poate cădea duminică, miercuri sau vineri, după regula care se numește "La Adu roș" לא אד"ו ראש.

Numele sărbătorii

În Tanach se numește "Iom Trua" (Deutoronom 29:1), adică zi de sunet de șofar și "zichron trua" (Levitic 23:24), adică amintire de sunet de șofar. Numele de Roș HaȘana nu apare deloc în Tora, ci mult mai târziu, în cărțile înțelepților Hazal. În rugăciunile de Roș HaȘana sărbătoarea se numește "Iom HaZichron", adică ziua de reamintire, de aducere în memorie. Mai sunt și alte nume ca "Iom HaDin", ziua judecării, care este și numele de Roș HaȘana și de Iom Kipur. Aceste două zile și cele zece zile dintre ele se mai numesc "Iamim Noraim" ימים נוראים, adică zile groaznice, de judecată. Încă un nume este "Kese" כסה, care înseamnă lună, și era denumirea de Roș Hodeș, pentru ca mai târziu să rămână numai unul dintre numele acestei sărbători, care este Roș Hodeș, prima zi a lunii Tișrei.

Sursa acestei sărbători o găsim în Tora:

"Domnul a vorbit lui Moise și a zis: Vorbește tuturor Bnei Israel și spune-le: în luna a șaptea, în cea dintâi zi a lunii, veți avea o zi de Șabat (odihnă), de reamintire de sunet (de șofar), o adunare (sau chemare) sfântă. Nu veți face nici o muncă și veți aduce jertfe Domnului." (Levitic 23:23-25).

"În luna a șaptea, în cea dintâi zi a lunii, veți avea o adunare (sau o chemare) sfântă, o zi de sunet de șofar. Să aduceți, pentru ardere, ofrande cu un miros plăcut." (Numeri 29:3).

Este interesant că, din cele cinci sărbători descrise în pericopa Pinhas (Numeri 29), în patru din ele repetăm în rugăciunea de Șmone Esre pe care o spunem de acea sărbătoare, exact numele scris în Tora și numai de Roș HaȘana numele este diferit. Singura mițva care apare în Tora este "sunatul de șofar". Dar noi știm din rugăciune că Roș HaȘana, la fel ca și Yom Kipur, este o zi de iertare, rugăciune, pocăință, ispășire. După tradiție, Roș HaȘana este prima zi din cele zece zile de căință "Teșuva". Este o perioadă de căință și iertare și rugăciunile de Roș HaȘana includ conținutul acestei zile.

Toate schimbările și adaptările acestea au fost făcute de Hazal, care, în primul rând a lungit sărbătoarea de la o zi, după cum este scris în Tora, la două zile, în toată lumea, inclusiv Israel. Spre deosebire de toate sărbătorile care în Israel țin o zi și în Diaspora două zile, Roș HaȘana este singura care ține două zile peste tot. Asta s-a întâmplat după trecerea la un calendar fix unic. Până atunci, fiecare așezare stabilea luna după observare. În momentul în care s-a trecut la calendarul fix, era nevoie să se asigure că toți știu când este Roș HaȘana, așa că, au stabilit două zile și în Ereț Israel.

Care sunt caracteristicile sărbătorii ?

- Ziua aceasta se numește încă din Tora "Iom Tov", adică "zi de sărbătoare"
- De zilele astea **nu se lucrează**. În prima zi este interzis din Tora, iar a doua zi este interzis de la înțelepți דרבנן.
- **Ziua încoronării** Domnului ca unic Dumnezeu al lumii. În onoarea acestui eveniment ne îmbrăcăm în haine de sărbătoare și suflăm în trompete (șofar)
- **Zi de judecată** pentru toți oamenii. După tradiție, Roș HaȘana este o zi în care se hotărăște soarta fiecărui om, după faptele lui din anul care a trecut și în consecință soarta de anul viitor. În Talmud, tractatul Roș HaȘana 16:b scrie: "A spus Rabi Iohanan: trei cărți se deschid de Roș HaȘana, unul pentru răi absoluți, unul pentru buni (Tadik) absoluți, unul pentru mediocri. Bunii absoluți scriu și se semnează pe loc pentru viață, răii absoluți scriu și se semnează pe loc pentru moarte, iar cei mediocri (din mijloc) rămân și „se clatină” de Roș HaȘana până în Yom Kipur, când cei care au câștigat judecata se înscriu la viață, iar cei care au pierdut se înscriu la moarte."
- **Prima zi a anului**. În Tora anul începe de luna Nisan care este luna primăverii, luna ieșirii evreilor din Egipt. Numai în Mișna și în celelalte cărți a lui Hazal a apărut termenul de Roș HaȘana, adică începutul anului din luna Tișrei.
- **Șofar**. În Tora sărbătoarea este numită după suflarea și auzirea șofarului. Sunt multe explicații despre ce simbolizează suflarea în șofar. Dar să fim atenți, mițvaua nu este suflatul ci auzitul. Trebuie să fim la sinagogă să auzim. Să nu uităm că se suflă în șofar în fiecare dimineață în luna dinainte de Roș HaȘana, luna Elul, când se spun rugăciunile de Slihot (iertare), în cele zece zile între Roș HaȘana și Iom Kipur și de Iom Kipur.

Tradiții și ritualuri

Fiind vorba despre multe ritualuri vom aminti doar câteva:

- **Se adaugă rugăciuni** speciale celor obișnuite, printre care multe poezii religioase numite Piyutim. Printre cele mai importante rugăciuni se numără Avinu Malchenu și Netane Tokef, acesta fiind rostite numai de așkenazi.
- **Dezlegarea legămintelor** התרת נדרים. În ajun de Roș HaȘana există un ritual de dezlegare de

legămintele făcute pe parcursul anului.

- **Tašlich** תשל"ך. În prima zi de sărbătoare (sau în a doua zi, dacă prima cade de Șabat) după masă participanții merg la o sursă de apă, unde se spune o rugăciune ca să fie absolviți de păcate, acestea fiind aruncate în apă.
- Masă festivă în ajun de sărbătoare.

Sidur-ul - Cartea principală de rugăciune a evreilor הסידור [anul 5786] (partea I)

I. Contextul istoric al Sidur-ului

Cuvântul *Sidur* vine de la rădăcina SDR סדר care înseamnă „ordine” și chiar „ceremonie”. Acesta este principala carte de rugăciuni a evreilor, care se spun în zilele săptămânii, de Șabat cât și în mare parte a sărbătorilor. Rolul lui nu se aplică doar în cadrul liturgic, ci multe Sidurim includ de asemenea reguli de halacha, binecuvântări (cum ar fi Birkat HaMazon „Binecuvântarea de după masă”) și fragmente din scripturile sfinte (cum ar fi pericopele).

Sidur-ul are o semnificație extrem de profundă, fiind considerat „Cartea Vieții” sau „Cartea celor vii”, care însoțește evreul din clipa nașterii și până la ceremoniile de despărțire. Prin intermediul canonizării ritualului, a legilor și a obiceiurilor, care sunt expuse la schimbări de-a lungul istoriei, Sidur-ul a asigurat păstrarea identității naționale evreiești.

Istoria formării și a canonizării textului rugăciunii

Bazele rugăciunilor principale, cum ar fi rugăciunea de „Șmone-Esre” au fost stabilite încă de persoanele de la Kneset HaGdola, după întoarcerea în țară din exilul babilonean, în secolele 5-2 î.e.n. Însă canonizarea finală s-a procedat mult mai târziu, în perioada Gheonim-ilor, sec. 9-10 e.n. Canonizarea era necesară pentru ca ritualurile liturgice să rămână identice în diferitele comunități evreiești împrăștiate în lume în urma alungărilor majorității din țara Israelului.

Canonizarea s-a bazat pe câteva texte, dintre care două pot fi considerate texte principale:

1. Seder Rav Amram Gaon סדר רב עמרם גאון.

Acest text a fost creat în Babilon în sec. al IX-lea, fiind primul Sidur permanent bazat pe regulile stabilite de înțelepții Talmudului. El a fost trimis în Spania, la Barcelona și a avut o influență coplesitoare asupra textului liturgic.

2. Mahzor Vitry מחזור ויטרי.

Acest text a fost organizat în sec. al XII-lea de către elevi ai înțeleptului Rași. El a stat la baza variantei cunoscute ca „Varianta Așkenaz”.

II. Ordinea rugăciunilor zilelor de săptămână (Hol חול)

Iom Hol יום חול este o zi care nu este Șabat sau sărbătoare, o zi de muncă obișnuită.

În *Iom Hol* se țin 3 rugăciuni în fiecare zi: Arvit – seara după căderea întinericului, Șaharit – după apariția dimineții în zori și Minha – după amiază. Dacă este și Roș Hodeș, se adaugă după Șaharit rugăciunea de Musaf מוסף.

1. Șaharit שחרית

Rugăciunea de Șaharit שחרית (dimineață) de zilele de lucru ale săptămânii, poate fi văzută ca cel mai complet model de structură liturgică zilnică, găsindu-se pe o scară spirituală. Cel care se roagă începe cu purificarea corpului, trece prin laudă și recunoaștere, primirea stăpânirii cerurilor, iar la sfârșit se urcă mai sus pentru o cerere personală.

Etapele sunt următoarele:

A. Pregătiri și învățătură (binecuvântări și ofrande ברכות וקורבנות)

Rugăciunea de dimineață începe cu binecuvântările de dimineață care exprimă mulțumiri pentru acțiunile fizice reușite de dimineață. După aceea vin câteva fragmente de învățătură și menținere a amintirii liturgice a slujbelor din Templu. Terminăm cu Kadiș deRabanan, care se spune după învățătură.

B. Versete de cântec – פסוקי דזמרה

Este o etapă obligatorie pentru pregătirea celui care se roagă din punct de vedere spiritual, după principiul din midraș „Pururea trebuie să dea lauda Domnului, iar apoi se va ruga”. Acestea cuprind o culegere de psalmi, mai ales din ultimii psalmi (psalmii 145-150) și au către început binecuvântarea *Baruch șeamar* ברוך שְׁאֵמַר (binecuvântat este cel care a vorbit) iar la sfârșit *Iștabah* יִשְׁתַּבַּח (Slăvit), după instrucțiunile din Talmud.

C. Citirea de Șema și binecuvântările ei קריאת שמע וברכותיה

Diviziunea de Kriat Șema este o conexiune ideologică între laudă cosmică universală și cererea concentrată din rugăciunea de Amida („18 Esre”) care vine în continuare. Kriat Șema este o mițva din Tora, pe când cele trei – una înainte și două după – care o înconjoară, sunt reguli de la înțelepți. Cele trei sunt:

1. Prima binecuvântare (*ioțer or* יוֹצֵר אוֹר „Cel care luminează”) care întărește credința în superioritatea Domnului.
2. A doua binecuvântare (*ahavat olam* אֲהַבַּת עוֹלָם „Cu o dragoste veșnică”) exprimă iubirea Domnului față de poporul său.
3. Binecuvântarea mântuirii (*gheal Israel* גָּעַל יִשְׂרָאֵל „Mântuitorul lui Israel”) întărește stăpânirea totală a Domnului ca mântuitor.
4. Rugăciunea de Amida (שמנה עשרה עמידה „Șmone Esre”) – apogeul rugăciunii

D. **Rugăciunea de Amida**, care se spune în picioare pe șoptite este componentul principal de halacha (reguli) și apogeul teologic al rugăciunii zilnice. Toate componentele anterioare au folosit ca o pregătire la înălțarea spirituală care călăuzește pe cel care se roagă ca să stea în fața Regelui.

Reguli: datorită poziției ei înalte, există reguli mai severe cum ar fi: haine adecvate, atenție la locul rugăciunii, dacă se poate să fie geamuri în față. Înainte de a începe, se fac trei pași înapoi ca o expresie a dorinței de a sta în fața Domnului.

Cadrul detailat (zilele de lucru – 19 binecuvântări):

Categorie	Esența conținutului
Primele trei (numai de Șabat)	Recunoașterea Dumnezeului patriarhilor, puterea Sa și sfințenia numelui său
Cele 13 de la mijloc (cererea)	Cereri clare pentru necesitățile omului și ale nației, printre ele: știință, căire, iertare, mântuire, sănătate, binecuvântarea anilor (muncă, întreținere), întoarcerea în țară, dreptate, construcția Ierusalimului și venirea lui Mesia Ben David)
Ultimele trei (mulțumire și pace)	Mulțumire pentru binefacere (<i>hesed</i> חסד), cerere pentru înnoirea Templului (<i>rețe</i> רֶצֶה) și binecuvântarea păcii.

Această înălțare spirituală treptată are un scop clar: omul trece printr-un proces de purificare și devotare spirituală, care sunt un element pentru „intrarea” în lumea „de sus” și care compun o piesă necesară pentru atingerea rugăciunii de Amida.

E. [Tahanun](#) תחנון

În zilele care nu sunt Șabat sau sărbătoare se spun rugăciuni de Tahanun. Luni și Joi, zile în care se citește în Tora se spune *Tahanun aroch* (lung), iar în restul zilelor *Tahanun kațar* (scurt).

F. [Citirea Torei](#) קריאת התורה

Luni și Joi se scot cărțile de Tora și se citește în ele. Majoritatea citesc din Tora și în zile de doliu și de post.

G. [Terminarea rugăciunii](#)

La sfârșit se mai adaugă câteva rugăciuni, iar la sfârșit „Alenu Leșabeah” עלינו לשבח.

2. [Minha](#) מנחה

Rugăciunea de Minha se spune după peste o oră după amiază și după părerea multora se poate spune până la căderea nopții.

Majoritatea grupărilor încep cu porțiunea „așre hoșve beitecha” אשרי יושבי ביתך, care se mai spune de două ori de Șaharit.

După aceea vine Amida, după care la mulți se spune și repetarea oficiantului. Pe urmă se spun câteva fragmente de Tahanun și se încheie cu „Alenu Leșabeah”.

În zilele de post rugăciunea este puțin diferită.

3. [Arvit](#) ערבית

A existat o mare dispută între înțelepții din Mișna și Talmud la întrebarea dacă această rugăciune este obligatorie sau este facultativă. Însă oamenii au considerat-o obligatorie.

Începe cu „Citirea de Șema și binecuvântările ei וברכותיה שמע וקריאת שמה” la care se adaugă câteva binecuvântări. După aceea se spune rugăciunea de Amida fără repetiție și terminăm cu „Aleinu Leșabeah”.

De Sefirat HaOmer se adaugă după Amida numărătoarea de Omer. De Șabat – la intrare și ieșire și de sărbători rugăciunea de Arvit conține schimbări.

Sidur-ul - Cartea principală de rugăciune a evreilor הסידור [anul 5786] (partea II)

III. Schimbări liturgice în structură: Șabat și Sărbători majore și minore

Sidur-ul exprimă importanța sfințirii timpurilor prin schimbări drastice în structura rugăciunii permanente, mai ales în rugăciunea de Amida.

A. Rugăciunea de Amida („Șapte”) – Sfințirea zilei în loc de cerere (îndurare)

În zilele de Șabat și Sărbători, rugăciunea de Amida este compusă doar din șapte binecuvântări.

Din rugăciunea zilelor de lucru rămân primele trei și ultimele trei binecuvântări, exact după textul de laudă și mulțumire. Însă cele 13 binecuvântări de la mijloc sunt anulate. Cauza principală din halacha este interzicerea cererilor pentru nevoi personale (inclusiv fizice) în ziua de Șabat, zi consacrată exclusiv nevoilor spirituale. În locul cererilor, în binecuvântarea din mijloc găsim o binecuvântare numită *kedușat haiom* קדושת היום „sfințenia zilei”.

În urma severității acestei interdicții, au fost stabilite reguli clare pentru cei care greșesc. De exemplu: dacă cineva a început din greșeală una din binecuvântările de la mijloc fără să le termine, el va termina binecuvântarea la care se află la mijloc și se întoarce la începutul binecuvântării *kedușat haiom*.

B. Rugăciunea de Musaf מוסף: ofranda suplimentară liturgică și interpretarea ei teologică

Rugăciunea de Musaf (supliment) este o adăugare liturgică care se spune de Șabat, Roș Hodeș, sărbători „Iamim Tovim” și Iom Kipur. Înțelepții susțin că rugăciunea poate fi spusă până la sfârșitul zilei, pe când Rabi Iehuda

susține „până la șapte ore”. Obiceiul este până la zece minute înainte de Arvit, adică întuneric.

Rugăciunea de Musaf este „Rugăciunea celor Șapte Binecuvântări” și spre deosebire de celelalte rugăciuni de Șabat și sărbători, binecuvântarea de mijloc conține întotdeauna o descriere detaliată a jertfei de Musaf al acelei zile.

Există o dispută teologică legată de esența caracteristicii rugăciunii de Musaf. Înțelepții medievali numiți Tosfot (Franța și țările din jur, sec. 12-13) susțin că rugăciunea este exclusiv un substitut pentru jertfa de Musaf din Templu. Alții, în frunte cu Raaș (Germania-Spania sec. 13-14) susțin că ea trebuia să fie rugăciunea de „Șmone Esre” pentru Milă, însă ea a fost prescurtată la șapte binecuvântări în semn de respect față de Șabat.

Varianta completă a jertfei de Musaf în binecuvântarea de la mijloc spre deosebire de celelalte rugăciuni de Șabat care conțin *kedușat haiom* dovedește rolul rugăciunii de Musaf ca ancora principală în menținerea amintirii Templului.

C. Rugăciunea de Roș Hodeș și zilele de lucru de Pesah și Sucot – *hol hamoed* חול המועד

Aceste zile conțin o măsură de „sfințenie” (mai puțin decât „sărbătoare”) și de aceea li se adaugă unele rugăciuni, printre care:

- *Iaale veiavo* יעלה ויבוא. Se adaugă la toate rugăciunile zilei (Șaharit, Minha și Arvit) la Amida la pasajul *bone Ierušalaim* בונה ירושלים sau *Rețe* רצה.
- *Halel* הלל.

Se spune de Roș Hodeș după repetarea rugăciunii de Amida de către oficiant. Se spune cel „parțial, prescurtat”, spre deosebire de zilele de sărbătoare când terminăm Halel-ul.

- Musaf se spune și în aceste zile cu cele Șapte Binecuvântări.

IV. Anexe liturgice: rugăciuni de încadrare și binecuvântări obligatorii

Sidur-ul conține o serie de texte permanente pentru viața de zi cu zi.

1. **Kadiș-ul** קדיש: un cadru liturgic la slăvirea numelui Domnului.

Kadiș-ul este un text în limba aramaică în care declarăm măreția Domnului. Importanța ei este atât de mare încât s-a stabilit că trebuie chiar să fugi ca să asculți kadiș-ul și poți să întrerupi spunerea „chemarea șma” קריאת שמע ca să spui „amen” אמן și „iehe șme raba” יהא שמה רבה

Există patru feluri principale de Kadiș:

1. Hați Kadiș (jumătate) חצי קדיש. Este textul de bază care se spune după citirea din Tora și după terminarea unui fragment, de exemplu „Versete de cântec”.
2. Kadiș titkabel קדיש תתקבל. Se spune după repetarea rugăciunii de Amida de către oficiant. Ea include o rugămintă ca rugăciunile noastre să fie acceptate.
3. Rugăciuni speciale pentru nevoi personale. Kadiș de Rabanan (înțelepți) קדיש דרבנן. Se spune după o învățătură și include rugăciune pentru cei care învață Tora.
4. Kadiș latom (orfan) קדיש יתום. Spun cei aflați în doliu după o porțiune de rugăciuni. La sfârșit este o mică urare pentru pace și viață la tot poporul Israel.
5. Birkat HaMazon ברכת המזון – mițvat ase עשה de Oraita (pentru alimente – o poruncă din Tora).

Aceasta este o poruncă ase עשה (obligatorie) din Tora după ce se mănâncă pâine, după cum scrie „[După] ce vei mânca și te vei sătura, vei binecuvânta pe Domnul Dumnezeul tău” (Deuteronom 8:10).

Când mănâncă trei peroane sau mai mult, ei trebuie să facă *zimun* זימון, adică invitație ca să binecuvânteze toți

împreună.

Sunt diferențe minore între textele diferitelor grupări de evrei, cum ar fi Sefarad față de unii Așkenaz.

1. Tefilat HaDerech תפילת הדרך și rugăciuni personale

Sidur-ul conține rugăciuni pentru nevoi speciale.

1. Tefilat HaDerech תפילת הדרך (rugăciunea pentru drum).

Este o rugăciune pe care o spune o persoană când pleacă la o călătorie mai lungă de 1 *parsa* (cam 3.8 km) sau când drumul pare a fi periculos.

2. Rugăciuni personale

Sidur-ul conține și unele rugăciuni speciale, cum ar fi cele pentru Statul Român sau Statul Israel.

V. Mahzor תפילה – cartea de rugăciuni pentru sărbători

Mahzor tefila sau pe scurt Mahzor este cartea de rugăciuni pentru una sau mai multe sărbători. La început în Mahzor au fost incluse toate rugăciunile anului și doar mai târziu Sidur-ul s-a despărțit, întâi în Așkenaz, iar apoi în celelalte comunități.

Cuvântul Mahzor înseamnă „ciclu”, adică cartea conține ciclul anului după sărbători și posturi.

Formulele liturgice ale rugăciunilor din Sidur s-au păstrat și în Mahzor. Însă, spre deosebire de Sidur în care diferențele dintre ele au fost micșorate mult, în Mahzor sunt deviații mari, mai ales în alegerea Piyutimilor (poezii liturgice), dar și a cutumelor legate de spunerea acestora.

VI. Formulele liturgice ale rugăciunilor

Varietatea de texte arată diversitatea răspândirii evreilor în lume. Se cunosc cel puțin 11 formule de rugăciuni, din care noi vom aminti doar trei:

- Așkenaz אשכנז. Este formula clasică după care se rugau evreii așkenazi, până când o parte a diviziunii hasidice a trecut la formula Sfard, iar mai târziu, în Israel și majoritatea așkenazilor folosesc formula Sfard.
- Sefaradi ספרדי. Formula folosită de evreii din Spania medievală, care după expulzarea evreilor de acolo s-a răspândit printre o mare parte a evreilor din țările islamice.
- Sfard ספרד. Aceasta este formula evreilor hasidici bazată pe formula marelui cabalist ARI HaKadoș, Isaac Luria. Într-o formă simplistă se poate spune că baza este formula așkenaz cu adăugări de la sefarzi. Astăzi este cea mai răspândită formulă atât în Israel cât și diaspora, inclusiv România. Cabaliștii spun că există 12 variante după cele 12 triburi, iar varianta cabalistică a lui Luria este a 13-cea.

Concluzii

Sidur-ul este un document liturgic cu multiple straturi care conțin complexe istorice, halachatice și mistice ale poporului evreu. Din analiza structurii rugăciunilor noi învățăm despre câteva principii teologice profunde:

1. Procesul de înălțare pentru formarea unui cadru

Structura rugăciunilor de zilele de muncă nu este sporadică, ci conține un proces psihologic-spiritual în care

enoriașul trece printr-o purificare treptată începând cu recunoașterea binelui (Binecuvântările de dimineață) și până la implorarea finală (Amida).

2. Sfințirea timpului

Diferențele semnificative între numărul de binecuvântări pe zilele de lucru față de cele de Șabat (19 față de 7) evidențiază poziția zilei de Șabat ca fiind ziua care renunță la necesitățile personale în favoarea gloriei colective spirituale. Pe de altă parte, rugăciunea de Musaf asigură continuitatea ritualului din Templu, în lipsa jertfelor.

3. Unificare în afara cutumelor

Apariția variantei lui ARI-Luria (varianta Sfard) și acceptarea ei de către populații largi de așkenazi și sefarzi demonstrează flexibilitatea internă a liturghiei evreiești care face posibilă asortarea la tendințe teologice-cabalistice noi prin crearea unei variante „supra-tribale” care aspiră la eficientizarea spirituală maximală.

Așadar, Sidur-ul este construcția sfințită prin care evreii țin un dialog permanent cu Domnul Dumnezeu și prin ea, națiunea își menține identitatea, memoria trecutului și speranța la dezrobirea – *gheula* גאולה apropiată.

Şofar שופר

Şofarul este un instrument muzical antic făcut din coarne de berbec sau din ale oricărei alte cornute, cu condiția ca acestea să fie goale pe dinăuntru și nu dintr-o bucată, ca la bovine. În sinagogă se suflă în şofar de Roș HaŞana, de Iom Kipur la încheiere și de luna Elul de Şaharit până la Iom Kipur. În Tora mai întâlnim sunetele şofarului pe muntele Sinai, când s-au dat cele zece porunci. În Templu se suflă în şofar împreună cu trompetele. Tradiția suflatului în şofar este legată și de anul de jubileu Yovel, adică anul cincizeci. Suflatul în şofar, în traducere ebraică, se numește „tokea” תוקע , iar cel care suflă se numește „Baal Tkia”.

În Tanach întâlnim foarte des sunetul șofarului însoțind pe luptători în războaie. Printre alte texte biblice, citim despre suflatul în șofar la Yehoșua, Ehud Ben Ghera, Ghideon, Saul, Avșalom, Yoav Ben Țruia, Yehu. În diferite cărți (ca de exemplu „Profeți” și „Scrieri”), șofarul are semnificații diferite. De Roș HaȘana mițvaua cea mai importantă este ascultarea sunetului șofarului, care este sunat cam de o sută de ori și în prima zi (dacă nu cade de Șabat) și în a doua zi.

Talmudul - câteva precizări asupra arderii cărților evreiești

În primul rând trebuie să precizez că nu cred că românii sunt un popor antisemit și articolul l-am scris nu despre români ca atare, ci despre modul subtil de a falsifica scrierile evreilor în general. Am luat ca exemplu o carte pe care o posed în original. Am găsit încă un articol, nesemnat, care tratează problema în mod asemănător, doar cu alte exemple:

Dar există și multe site-uri cu exemple eronate din Talmud. Cine caută „Talmudul” pe Google le va găsi cu zecile, cum ar fi:

<https://www.facebook.com/406909926043257/posts/877188159015429/>

Când am stabilit acest titlu, el mi se părea prea moderat, și iată de ce. De-a lungul ultimilor 2.000 de ani au fost arse cărți religioase evreiești, mai ales Talmuduri.

Incendierea cărților sfinte evreiești nu a fost inventată de naziști. Au aplicat-o cu mult succes grecii și romanii, iar Talmudul a fost combătut de biserica catolică. Arderile de cărți apar în Mișna, într-o poveste despre Apostamus, un soldat grec din secolul al II-lea î.e.n. Evenimentul este amintit și de marele istoric evreu Iosephus Flavius. Soldatul grec a găsit o carte de Tora și a ars-o. În Talmud scrie despre un mare înțelept, Rabi Hanina Ben Teradion (sec. al II-lea e.n.): romanii l-au văzut cu o carte în mână, propovăduind Tora unei mari mulțimi. L-au prins, au legat Tora de el și i-au ars împreună. Cunoașteți dictonul „unde se ard cărți, se vor arde și oameni”? Romanii au făcut-o totul deodată.

Talmudul a fost finalizat nu mult înainte de anul 500 e.n. El conține (tipărit) 10,000 de pagini în 63 de volume, precum și zeci de cărți ca anexe. Deja în anul 533 împăratul Iustinian s-a opus studiului cărții numite și „a doua tradiție”. În anul 712 vizigoții din Spania au interzis convertiților la creștinism să citească cărți ebraice. Ei înșiși nu erau mari cărturari, nu e de mirare că cititul nu le era pe plac. În anul 1199 papa Inocențiu al III-lea a stabilit că

scripturile conțin idei prea complicate, mulțimea trebuie să se bazeze doar pe comentariile bisericii.

Câteva decenii mai târziu, călugărul franciscan Nicolas Donin, un evreu convertit care a tradus Talmudul, a trimis papei Gregorius IX o petiție compusă din 35 de puncte despre „aberațiile” din Talmud și jignirile la adresa creștinilor. El pretinde, printre altele, că Isus și Maria Magdalena sunt prezentați în mod jignitor în Talmud. Într-adevăr, Isus este prezentat ca un magician, iar Maria Magdalena ca o femeie de moravuri ușoare care se pricepea la aranjarea părului semenelor sale. Dar cum ați defini o persoană care printr-o simplă poruncă reușește să-i facă să se miște pe ologii ținându-i de pat?! Numele Mariei Magdalena nu vine de la orașul Magdal, cu care ea nu avea nicio legătură. În limba aramaică Megadela înseamnă „face să crească”, „are grijă de păr”, adică ceea ce în termenii moderni este o coafeză. Papa și alți conducători ai bisericii erau foarte mirați de atitudinea evreilor față de creștini, care – după părerea lor – a suferit o schimbare în răstimpul dintre Tora și Talmud.

În 1240 a avut loc un „proces al Talmudului” la curtea regelui Ludovic al IX-lea, care nu era mare iubitor de evrei, suportându-i doar pentru câștigurile pe care i le aduceau. Din partea evreilor au participat patru rabini renumiți, în frunte cu Yechiel din Paris, creștinii fiind reprezentați de Nicolas Donin. Chiar dacă unii dintre participanți au fost convinși de argumentele rabinilor, până la urmă rezultatul a fost falsificat. Efectele au fost uriașe. S-a hotărât arderea cărților sfinte evreiești. În 25 iunie 1244 (mai nou s-a dovedit că era 13 iunie 1242) în Place de Grève din Paris (în fața primăriei de azi) au fost aduse 24 de căruțe pline cu cărți evreiești, și o torță enormă s-a ridicat deasupra orașului. Elevul lui Rabi Yechiel scrie că au fost arse 1.250 de cărți de Talmud, Midraș și Hagada. Și nu erau tipărite, ci manuscrise. Rezultatul este că astăzi mai există un singur Talmud în manuscris, Talmudul din München, din sec. XIV.

Cărți evreiești au fost arse în Franța și mai înainte. În 1233, la Montpellier au fost arse cărțile lui Maimonide (RAMBAM) Călașa șovăielnicilor, după ce evrei oponenți lui Maimonide l-au „denunțat” inchiziției. Mai târziu arderea cărților evreiești a devenit un ritual permanent în aproape toată Europa. În Franța ea s-a răspândit în Anglia, în Italia, inclusiv Sicilia și mai târziu în estul Europei, mai ales în Polonia

Disputele au continuat. Foarte renumită a fost cea din Barcelona, din 1263. În fruntea creștinilor se afla un călugăr dominican, Pablo Christiani, (alt evreu convertit), iar în fruntea evreilor era marele înțelept Nahmanides (RAMBAN). Bineînțeles că dominicanii au revendicat victoria, cu toate că nu a fost așa. Nahmanides a fost nevoit să se ascundă, apoi a fugit în Eretz Israel. Disputele au avut încă o consecință foarte gravă: cenzura Talmudului. Biserica catolică în frunte cu papii a cerut evreilor să scoată din Talmud toate fragmentele unde apar creștini. Evreii înfricoșați au aplicat aceste reguli și cel puțin zece fragmente lungi și zeci de fragmente scurte au fost eliminate. Când a apărut tiparul, aceste fragmente au fost lăsate goale în text, ele fiind adunate și păstrate în cărți necunoscute de creștini. Cele mai renumite ediții ale Talmudului, cele din Veneția și Vilnius, conțin aceste „găuri negre”. În edițiile israeliene ale Talmudului toate aceste fragmente au fost puse la loc.

Pe de altă parte în bibliotecile din Vatican și din nenumărate mănăstiri, biserica catolică păstrează adevărate comori, manuscrise și cărți evreiești inedite pe care nimeni nu poate nici măcar să le vadă. Și în alte biblioteci se ascund asemenea cărți, de exemplu la Sankt Petersburg se află zeci de manuscrise provenite din Gniza din Cairo și care nu pot fi văzute.

Vă întreb acum, dragi cititori, credeți că titlul care spune că Talmudul înfurie pe unii este prea aspru? Poate chiar dimpotrivă!

* * *

Nu am scris despre temele discutate la aceste dispute, dar subliniez că ele erau despre poziția creștinilor în Talmud, despre cine va fi Mesia etc. Nu era ca în cărțile antisemite mai recente, care îi acuză pe evrei de toate relele lumii. Cei care le-au scris nu aveau habar de existența acelor fragmente, care fuseseră cenzurate chiar de creștini. Mai bine așa!

Trebuie să admit că au existat și creștini cu o altă atitudine față de Talmud. De-a lungul istoriei ei au studiat în profunzime Talmudul, fără să-l combată. Erau printre ei chiar oameni ai bisericii. Un exemplu este Athanasius Kircher, preot catolic german și mare om de știință, considerat ca urmașul lui Kepler. S-a interesat de domeniile cele mai felurite: geologie, egiptologie, istoria limbii chineze și câte altele, dar era și un ebraist și cabalist serios. În tinerețe a învățat limba ebraică și Talmudul cu un rabin. În 1986 am publicat despre el un articol de specialitate în

ebraică, în care am analizat toate citatele din Talmud pe care le-a adus în original în cărțile lui. Ele erau foarte precise și conform vechilor ediții exacte.

Eu cred că a ascunde temele noastre evreiești și a ne preface că suntem altceva decât ce suntem în realitate nu este o idee bună. Ea a eșuat întotdeauna. Cred că trebuie să spunem tot ce avem pe suflet, și bine și rău, în limitele respectării credinței altora. Întotdeauna când evreii au încercat să se pună bine cu cei care nu-i sufereau, s-a terminat rău. Nu avem de ce să ne temem, mai ales acum, când există statul evreu.

* * *

Ultimul subiect pe care vreau să-l discut este identificarea dintre studiul Talmudului și ultra religioși. Nu uitați că străbunii evreilor de azi au studiat Talmudul și au trăit în conformitate cu el și cu anexele sale. Până astăzi orice evreu, chiar dacă este departe de religie, urmează cele scrise în Talmud la ceremonia de Bar Mițva, la nuntă, la înmormântare... În Israel aproape fiecare învață câte puțin Talmud, chiar și în școlile nereligioase. Băieții din Yeșivot hesder, cei care sunt baza trupelor luptătoare, învață în primul rând Talmud. În ultimul război, în 2006, cei mai mulți căzuți au fost dintre aceștia. Tot de acolo vin și cei mai mulți ofițeri. Cât despre ultra religioși, ei au două batalioane numite Nahal Haredi și asta este de ajuns. Armata nu are nevoie de ei și nici nu este în stare să-i gestioneze: nu le poate asigura hrana potrivită, nu poate da afară toate femeile din armată și nu are ce face cu barba lor. Doar nu pot fi obligați să renunțe la credința lor! Nici măcar în armata țarului nu se cerea așa ceva. În plus sunt și o mulțime de tineri complet nereligioși care „chiulesc” de la serviciul militar. Astăzi, când populația Israelului se apropie de zece milioane, armata poate renunța la o parte din recruți.

Vreau să închei cu o poezie care apare într-un midraș mai puțin cunoscut și care a fost cântat de unul din marii rabini hasidim, probabil rabinul din Kotzk (Polonia, sec. al XIXlea). Este unul din cântecele de Șabat și de sărbători, pe care aceia dintre cititorii Baabel care au învățat la ulpan l-au cântat și ei.

Toată lumea este un pod foarte îngust

Dar principalul este

Să nu ne temem deloc

כל העולם כולו גשר צר מאוד

והעיקר והעיקר

לא לפחד כלל

A apărut în revista Baabel, martie 2021